

L'àlbum dels 70

Tingueren com a pròleg l'arribada de l'home a la Lluna i com a aperitiu el final musical dels Beatles. Per als fans la seua aparició sorpresa en el terrat de Savile Row fou l'última ocasió de sentir el grup en directe interpretant "Get Back". Ara les traveses i els futuròlegs parlen d'una futura reunificació del tercet supervivent. A banda la desaparició com a grup dels Beatles, hem de consignar altres absències tràgiques, com les de Jim Morrison, el líder de The Doors, Janis Joplin o Jimi Hendrix, tres figures que, dècades després, continuen tenint una aurèola mítica.

Les reedicions de les seues obres discogràfiques, la pel·lícula d'Oliver Stone sobre Morrison i l'Amèrica de finals dels 60 o els homenatges musicals i estètics –Willy de Ville, Lenny Kravitz– els han tornat a primera plana. Aquí tenim alguns dels vocalistes més significatius del pop espanyol imitant les maneres de l'autor de "Light my fire". És clar que ha estat el fenomen *grunge* la moda que més ha fet pel retorn de l'estètica dels primers 70. Denostats durant molts anys, els *hippies* han vist finalment el seu *come back* triomfant en les pàgines dels catàlegs de moda amb Claudia Schiffer i Naomi Campbell com a filles glorioses de Woodstock.

No estaria mal que Maria del Mar Bonet desenterrara alguna de les maxifaldilles de cretona i gust folk dissenyades per Francis Montesinos quan la seua botiga –avui un cafè de *pijos*– a la plaça de Sant Jaume de València reunia la modernitat local i de pas per la ciutat. A Londres era Biba, una tenda creada per la dissenyadora polonesa d'origen jueu Barbara Hulanicicki, el temple de la moda avantguardista i santuari de peregrinatge de tot el món, la *boutique* –una paraula fetitxe dels 70– ha deixat pas als magatzems Marks & Spencer.

Però si hi ha un dissenyador que cal posar en lletres d'or en l'àlbum dels 70 aquest és sens dubte Yves Saint-Laurent, que es converteix en emperador de la costura i dels complementos –joies, foulards, ulleres, cosmètica, sabates, etc.–, avui en un retir quasi clandestí protegit pel seu soci Pierre Berger; el seu perfum Opium, creat en 1977, es converteix en un *best-seller* mundial. Ací entre nosaltres els homes comencen a perfumar-se amb Silvestre i Agua Brava mentre que els mitjons deixen la seua serietat tradicional i es posen de tots els colors. A la banda femenina les calces de llama són tota una revolució. I això, per a un país que estava a punt de ser l'única dictadura de l'Europa occidental –Grècia i Portugal acabaven d'abandonar el club de l'autarquia–, representava

Els cuplets de Guillermina Motta i Núria Feliu, els festivals de Canet, els còmics de Snoopy i Mafalda, la moda camp i les jaquetes de punt nòrdic, el moviment gai i el feminisme, la mort de Franco i l'humor gràfic de Perich i Cesc... és el nostre àlbum dels setanta.

signes esperançadors d'aperturisme estilístic. Però la censura –"La Madame", en paraules de Mister Belvedere– continuava vetllant per tots nosaltres i tant podia prohibir uns plans televisius de Marisol amb castíssim *top* com obligar els nostres cantautors a realitzar un triple salt mortal i semàntic per tal d'escapolir-se'n. I si a Serrat li censurava el seu vocabulari "descarnat", Llach es veia forçat a posar a prova la seua punteria poètica de sinònims si volia editar les cançons. Ara, vint anys després, la censura, de la mà del director general de Televisió Espanyola, ha fet una *rentrée* espectacular en Prad del Rey, encara que ja ha desaparegut el Ministeri d'Informació i Turisme.

El Palau de la Música Catalana era cita obligada per a les *vedettes* de la cançó –ara és el de Sant Jordi– i ningú tampoc podia imaginar que allí acabaria cantant José Manuel Soto. En aquells anys els seus gestors vetllaven per la seua salut denegant el permís per a actuar a Pau Riba i a Sisa; és clar que tampoc en aquest "Àlbum dels 70" podíem imaginar cantant junts Serrat i Raimon... Tot i que els cantautors –d'Amèrica arriben noms com Daniel Viglietti, Facundo Cabral, la Nueva Trova Cubana– tenien un cert pes: van ser tres xicots de Canet els que es van convertir en els màxims venedors de discos en català. Primer amb lletres de Jaume Picas i després amb temes propis. La Trinca posa la nota més festiva pel que fa a la cançó en la dècada dels 70. Més al sud, des de la falla Corretgeria-Bany dels Pavesos salta Joan Monleon i la seua *troupe*. La presentació a l'Aliança del Poble Nou deixa la crítica barcelonina estupefacta amb un circ on es barregen falleres transvestides, albaides, orxateres valencianes i seguidilles murcianes. Ara que tant especulen sobre la reunificació dels Beatles, potser el tercet de Canet aparque els negocis audiovisuals per un temps i també decidisca retornar als escenaris, "Au vinga, vinga, vinga, que torna la Trinca..."

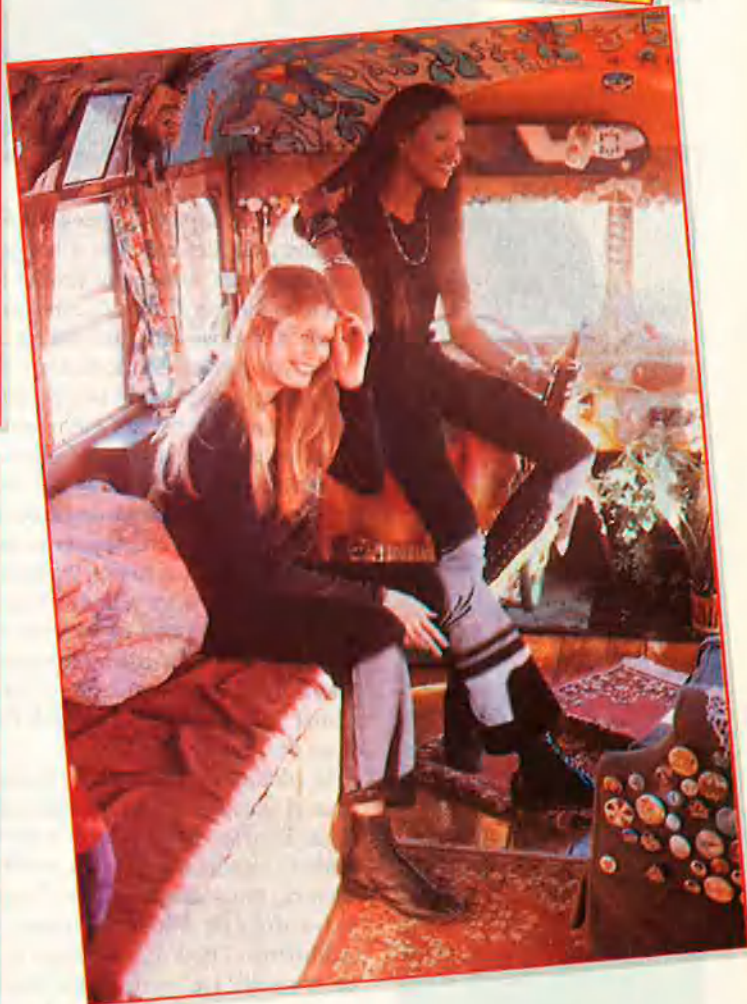
L'humor podia ser una bona forma de disparar contra la censura i el règim, i revistes com *Hermano Lobo* o *Por Favor* aglutinen la flor i nata de l'humor gràfic ibèric. Els llibres de Perich rivalitzen amb els escriptors de l'anomenat *boom* sud-americà. Alguns d'aquells humoristes antifranquistes s'han convertit ara en tertulians anticatalanistes. I és que contra Franco els catalans semblaven més simpàtics. Els personatges de Charles Schultz, amb Snoopy i Charlie Brown, editats per Lumen, arriben a les nostres costes i de l'altra banda de l'hemisferi desembarca una xiqueta anomenada Mafalda creada per Quino. Els còmics passen a ser ob-

La Bonet i portada de 'Fotogramas'.

La sala Zelestes i els cuplets 'camp' de la Motta.

The Rocky Horror Show, una obra de "culte", i Naomi Campbell i Claudia Schiffer, dues 'hippies' d'or.

Mariscal i Barcelona. Marlon Brando i el film escàndol dels 70, 'L'últim tango a París', Johan Cruyff i l'humor de Jaume Perich, Perich Match.

jecte d'estudi i investigació –homenatge musical de Sisa en “Qualsevol nit pot sortir el sol”– i si els italians tenien Umberto Eco nosaltres comptàvem amb Romà Gubern perquè posara ordre en la nostra cultura de masses. Paraules com “kitsch”, “camp”, “estructuralisme”, “women's lib” conviuen amb Levi-Strauss, Roland Barthes, Castilla del Pino o Eugeni Trias. Al fenomen *revival* s'apunten tant els cuplets *retro* de Guillermina Motta i Núria Feliu com pel·lícules sobre els anys de l'era del jazz, *El gran Gatsby*, *El Golpe* o *Tal como éramos*. Però és sobretot *Cabaret*, el musical de Broadway i

Ocaña desfila per les Rambles seguit per la càmera de Ventura Pons, un “retrat” que s'anuncia com la primera pel·lícula catalana parlada en andalus. A Ventura Pons devem la versió catalana d'un dels musicals culte dels setanta, *The Rocky Horror Show*, tot i que entre nosaltres va passar amb més pena que glòria.

Aquesta obra estrenada a Londres i escrita per Richard O'Brien condensa algunes de les flïes estètiques i modes que arriben des de la capital britànica: transvestisme, *glam-rock*, gust *camp*, homenatges cinematogràfics, etc. David Bowie és el mestre de cerimònies amb discos com *Hunky Dory* o *Ziggy Stardus*. Aquesta onada musical ací rep el nom de *gay-rock* i per descomptat que no aconsegueix cap seguidor declarat. No obstant això alguns crítics reivindiquen la paternitat del moviment per a cantants com Antonio Amaya o Rafael Conde, *El Titi*.

Però si hi ha una comèdia musical que travessa l'espina dorsal de la dècada és sens dubte *Jesus Christ Superstar*, que inicia la carrera d'èxits d'Andrew Lloyd Webber. A Madrid és el cantant alcoià Camilo –Blanes– Sesto l'encarregat d'interpretar aquesta passió en versió *hippy* mentre els grups ultradretans amenacen de fer volar el teatre on es representa. Però les ires i bombes de l'extrema dreta tenien sobretot com a destinataris les llibreries “roges” i “separatistes”, com Tres i Quatre de València, que està a punt d'entrar en el Guinness pels seus atemptats. La llibreria és el *drugstore* de la *progressia* local; Amadeu Fabregat antologava la “carn fresca” de la poesia valenciana i compartia tertúlia a l'Hotel Inglés-Cafeteria San Francisco amb Josep Piera, Joan Navarro, Salvador Jàfer, etc. Vint anys després aquell grup més que carn d'olla ha acabat fet xixines. Els més audaçs llegien el *Maurice* d'E. M. Forster i descobrien la *Crònica general* de Gil-Albert. A falta de Boccaccio hi havia Christopher Lee dirigit per Rafa Ferrando i Lluís Fernández mentre Rafa Gassent es transformava en María Luján o en pòster de Marilyn Monroe. Però a l'hora de vestir-se s'optava per la *trenka* o una gran *rebeca* de punt i dibuixos peruans o nòrdics. Per a elles maxifalda i botes. És la dècada de les botes i n'hi ha per a tots els gustos. Com els bigots i les barbes i els cabells *afro*. O talls de cabells com el de Jane Fonda en *Klute* que es posen de moda en tot al món. El feminisme caminava amb la píndola i el cabàs en bandolera. A França un govern conservador legalitzava l'avortament gràcies a la ministra Simone Veil. Ací es declaven adúlteres, “Jo també sóc adúltera”, o firmaven manifestos pro-avortament. Els setmanaris en català –i en castellà– se succeeixen al llarg de la dècada: *Tele-Estel*, *Oriflama*, *Gorg*, *Canigó*, *Dos y Dos*, *Valencia Semanal*. A la premsa espanyola no li anava millor: la revista *Triunfo* coneix el seu “fulgor i mort” en la dècada. A les discoteques es ballava Mina i “La

traslladat a la pantalla per Bob Fosse, un dels grans èxits del moment a les pantalles espanyoles. Més sorprenent resulta la irrupció de Víctor Erice i el film *El espíritu de la colmena*, *cult movie* que influirà en el cinema espanyol posant de moda les pel·lícules amb paisatges poètics de postguerra. Des de les pàgines de la revista *Fotogramas*, el biquini constitueix la màxima frontera de llibertat epidèrmica. A la mort del dictador és un termòmetre puntual de l'erotisme nacional, encara que és una revista acabada de crear, *Interviú*, la que marca la pauta pel que fa al *destape*: gràcies a unes fotografies de Marisol es dispara el nombre d'exemplars.

Ara podem abonar-nos a l'erotisme codificat de Canal Plus o a l'erotisme tercermundista de Canal 9. O conformar-nos amb els pits de silicona de Carmen Russo.

Al Molino de Barcelona Christa Leem exhibeix el seu *striptease* rupturista amb rúbrica de Joan Brossa mentre Bibi Andersen, encara amb residència barcelonina, realitza la primera incursió cinematogràfica en *Cambio de sexo* a les ordres de Vicente Aranda. La *movida* madrilenya i Pedro Almodóvar li faran canviar de domicili. De segur que si s'hi haguera quedat hauria estat una magnífica mega-pubilla per a Mikimoto i Quim Monzó. La llibertat democràtica recentment estrenada feia de Barcelona la capital alternativa de l'estat espanyol.

bella historie" de Michel Fugain; i l'anomenat "so Philadelphia" i fins i tot Maria del Mar Bonet posa de moda la seua "Àguila negra" - "L'aigle noir" de Barbara - en totes les discoteques. Són també els anys dels caps de setmana transpirinencs amb destinació a Ceret i Perpinyà. Transoceànics amb la revista *Fotogramas* i Oriol Regàs i Pitito com a animador. Els primers viatges a Eivissa i Formentera. A València, Xavier Mariscal "fabrica" els seus primers còmics abans de marxar a Barcelona. I Montesol, Nazario i el Rollo Enmascarado. Des de Zeleste, Barcelona exporta la seua música. L'Orquestra Plateria i sobretot les cançons de Jaume Sisa. Alguns dels grups de l'època queden per al record, com la Rondalla de la Costa, que lidera Marià Alberó. Per cert, què se n'ha fet, d'aquest xicot? Altres com Ia & Batista han tornat. I d'altres, com Pau Riba, que ha acabat cantant el seu avi i poeta Carles Riba, són reivindicats i homenatjats per les noves generacions del rock català. Els nous vents de llibertat, a més de propiciar la tornada de la Generalitat de Catalunya i de Tarradellas en un bany de multituds, fan esclatar una onada de primeres jornades: feministes, anarquistes, homosexuals, etc. El Front Gai salta al carrer i Amestoy i Inigo fan els últims sospirs en una televisió encara franquista. Semblava que fins i tot les falles passarien per un *aggiornamento*, amb la desaparició del franquisme, i la falla King Kong duia, en el seu llibret, les signatures de Joan Fuster, Sanchis Guarnier, J. V. Marquès, etc. El temps ha acabat posant les coses al seu lloc i el seu president, Julio Tormo, com a cronista de societat -bodes o batejos- del diari *Las Provincias*.

Molt abans que la Madonna ens ensenyara els pits amb fotografies de Steve Meisel, ho fan Ana Belén, Àngela Molina, Bárbara Rey, Victoria Vera o María José Cantudo, pionera des de la pantalla. El procés a Boadella i als Joglars per *La Torna* posa els còmics en peu de guerra. I a manca de pins, hi ha adhesius que demanen "llibertat d'expressió", però també l'estatut i l'amnistia. I una Catalunya alegre, solidària i sense classes. O un País Valencià lliure i socialista. La transició i l'adveniment democràtic desfermen la febre dels adhesius com a mitjà d'informació, i la sèrie Kung Fu s'havia avançat al *Petit Buda* de Bertolucci quant a modes orientals. Per a saber què passava en el món de la música pop, calia llegir Àngel Casas o sentir Carlos Tena. El públic més *teenager* havia tingut en la primera meitat de la dècada *Mundo Joven*, un *salut les copains* que tenia de corresponsals barcelonins Jordi Garcia-Soler i Lluís Bonet-Mojica.

I obrint el camí a l'AVE, al TGV i al Twingo, tenien com a cotxes més populars el Citroën 2cv, el Simca 1.200, el Renault-5 i el Seat 127. Tractant-se de *Hi-fi*, un equip Vieta, i el moble de fusta d'origen nòrdic o de vímet

de Gata de Gorgos substitueix el *railite*. I el *macramé*, que fa furor en la decoració interior. I les samarretes de cotó. Per a elles vestits-túnica amb dibuixos mexicans. *Rocky* i *El cielo puede esperar* posen de moda el *look* esportiu: xandalls, pantalons, banyadors, etc. Des de Londres el fenomen *punk*, de la mà de Malcolm McLaren i Vivienne Westwood i les cançons dels Sex-Pistols. Per a aquest estiu 94, dissenyadors com Versace o Lagerfeld posen un toc *punk* a les seues col·leccions.

L'aportació catalana al moviment musical arriba amb Oriol Tramvia i el seu disc *Bèstia*, que edita Edigsa. Afortunadament, aquest cantant, a diferència del seu col·lega madrileny Ramoncín, no ha acabat presentant un programa de televisió ni sent l'invitat de tertúlies nocturnes. Els 70 són també fotografies de Colita amb text d'Anna Maria Moix. Entrevistes a *Tele/Expres* amb Jaime Gil de Biedma, Carlos Barral, Alexandre Cirici, García Márquez. Vargas Llosa encara gaudia amb el cosmopolitisme de Barcelona i Terenci Moix deia que era una de les ciutats més incultes del món, on només hi havia el Liceu i còctels culturals, i això que encara no governava Convergència. Dues inauguracions, la Fundació Miró a Barcelona i el Museu Dalí en Figueres. L'obra daliniana acabarà sent el museu més visitat. A revistes com *Disco Expres* o *La Banera* comparteixen ploma Alberto Cardin, Quim Monzó o Federico Jiménez Losantos. I més revistes per a l'eternitat: *Arreu*, *Ozono*, *Sal común*, *Vibraciones*, *Sal i Pimienta*, etc. I més pel·lícules per a recordar, *El desencanto* de Jaime Chavarrí, *La ciutat cremada* d'Antoni Ribas, *Superman* i *La Guerra de las Galaxias*, *La Naranja mecànica* i *L'últim tango a París*. El València-Cinema, el Teatre Capsa i el Saló Diana. I al Bernabeu immersió golejadora de 0-5 amb Cruyff, Rexach, Marcial, Sotil...

Carles Gàmez

El "The end" dels Beatles amb "Get back".

Un 'best-seller' per als 70, "Te deix, amor, la mar com a penyora", i el programa de la falla King Kong.

